

פעם בשנה צובאים רבבות נוצרים על
 כנסיית הקבר בירושלים כדי לחזות באש
 הקדושה. לאמונתם, האש יורדת מן
 השמים וצומחת מתוך דרגש האבן בקברו
 הריק של ישו. יותם יעקבסון היה שם

כתב וצילם: יותם יעקבסון

ותרד אש מן השמים

כ ל שעריה של העיר העתיקה בירוש-
 לים נסגרו במחסומי משטרה, ושור-
 טרים חסמו בגופם את המוני האדם
 שניסו לעשות את דרכם פנימה אל
 בין החומות. רק בעלי אישורים מיוחדים, או
 מי שחירפו נפשם והסתערו בכוח כדי להבקיע
 את המחסומים, הצליחו להיכנס אל תחומי
 העיר העתיקה ולהיחפז לעבר כנסיית הקבר.
 בכנסייה זו עמד להתקיים בשבת שלפני חג
 הפסחא האורתודוכסי הטקס שבמהלכו תעשה
 האש הקדושה את דרכה משמים, תצמח מתוך
 דרגש האבן שבקברו הריק של ישו ותשתלהב
 מול עיניהם של המאמינים.

מתחם כנסיית הקבר מקיף כמה אתרים
 בעלי חשיבות לנצרות: סלע גולגותא, שעליו
 לפי האמונה נצלב ישו, והוא גם המקום שבו
 לפי המסורת נקבר אדם לאחר הגירוש מגן
 עדן; הדרגש שעליו נמשחה גופתו של ישו לפני
 קבורתו; קברו הריק של ישו; המקום שבו נראה
 ישו לראשונה לעיניהם של מרים המגדלית לאחר
 שקם מבין המתים; קפלת מציאת הצלב הק-
 דוש, המיוחסת להלנה, ועוד. קדושת המקום
 נובעת בראש ובראשונה מהאירוע המצוין מדי
 שנה בחג הפסחא – תחייתו של ישו, המהווה

↑ קבוצות הנוער של הפלגים בכנסייה רואות בטקסים הזדמנות להפיץ את כוחן
→ האש מוצאת דרך הפתחים המיוחדים במבנה הקבר ומופצת בין המאמינים
→ צליינית פרובוסלבית מוכיחה שהאש אינה שורפת

↑ נזירות פרובוסלביות שבאו לעשות את הפסחא בירושלים לא הצליחו לפלס את דרכן אל תוך הכנסייה, והן מקבלות את האש ברחבה שמחוצה לה עולות רגל ממתניות ציפייה לירידת האש

בעיני הנוצרים הוכחה להיותו בן האלוהים ששב אל חיק אביו. רבים מהממתיינים להיכנס אל העיר העתיקה היו עולי רגל שבאו מיוון, מרוסיה ומארצות אחרות במיוחד לאירוע. מי שחפץ להימנע מעימותים עם כוחות הביטחון, או להבטיח את נוכחותו במקום, הגיע למתחם כבר יום קודם לכן.

תלאתיהם של החפצים להגיע אל הכנסייה לא תמו עם הכניסה אל חומות העיר העתיקה. בהמשך הדרך הוצבו עוד מחסומים, שנחשול אנושי הסתער עליהם בלי הרף. אחד המחסומים, עם השוטרים התומכים בו, התהפך. אישה נחתכה חתך עמוק בידה וזעקה בקול גדול, ובינתיים זרם נהר של עולי רגל דרך הפרצה שהובקעה. חלפו כמה רגעים בטרם הצליחו השוטרים להציב מחדש את המחסום ולהדוף לאחור את ההמונים הצובאים עליו. עיניהם של אלה שצלחו את המכשול נצצו בהתרגשות, כאילו באו בתחומי הארץ המובטחת, אבל גם להם עוד נכונו תלאות.

משכב הקבורה אפוף אש

הרחבה הגדולה בחזית כנסיית הקבר, שאליה הגיעו פורצי המחסום האחרון, היתה מלאה עד אפס מקום. בשער הכניסה ניצבו אנשי כנסייה שגם הם, כמו השוטרים, הדפו את רוב הבאים, גם אם היו בידיהם האישורי כניסה שהונפקו מבעוד מועד. שומרי הסף, הלבושים בבגדי כמורה, דחפו גם זה את זה. בהיותם משתייכים לפלגים שונים בכנסייה – לפלג האורתודוכסי ולפלג הארמני – שאף כל אחד מהם להכניס למתחם מאמינים רבים ככל האפשר משורותיו. למתיחות הזאת בין הפלגים, בעיקר סביב השליטה במקומות הקדושים, ובהם כנסיית המולד וכנסיית הקבר, יש עבר היסטורי ארוך וכאוב שהגיע בעבר אף לידי אלימות.

ביותר בעולם הנוצרי היה סוריאליסטי. מתח רב עמד באוויר. הקהל העצום ניצב במקומו והמתין (לפי הערכות המשטרה היו בתוך הכנסייה יותר מ-30 אלף בני אדם). כמעט כולם החזיקו בידיהם אגודות של נרות לבנים גדולים. עיניהם של אחדים מעולי הרגל היו נשואות כלפי מעלה, אל מרומי הכנסייה, שם חדרו קרני שמש מבעד לפתחים שברום הכיפה והוסיפו לתחושת המסתורין. רבים מעולי הרגל מלמלו תפילה, ועל לחייהם התגלגלו דמעות. הכל המתינו בציפייה להתרחשותו של הנס הנחשב לקדום ביותר בנצרות מאז עזיבתו של ישו את האדמה. נס זה נחשב גם לנס המופיע בעקבות הרבה ביותר בעולם.

מדי שנה, בצהרי השבת שבאה אחרי "יום שישי הטוב" האורתודוכסי (יום הצליבה) ולפני יום ראשון של פסחא (יום התחייה), נכנס הפטריארך

אותם עולי רגל שהצליחו להיכנס אל האפולונית הדחוסה של הכנסייה נאנחו אנחת רווחה. הכל מיהרו לתפוס את מקומותיהם, קרוב ככל האפשר למקום שממנו האש אמורה לבקוע, או לפחות במקום שאפשר לצפות ממנו בהתרחשות. רוב הארמנים נדחקו אל האזור שמדרום לקבר, העפילו אל הגלריה העליונה והשקיפו משם על מבנה הקבר ועל המעבר הרחב הסובב אותו. הקופטים מיהרו אל חלקו המערבי של הקבר, שם ניצבת קפלה קטנה הנמצאת בבעלותם. האורתודוכסים מיהרו לגדוש את חלקו הצפוני של המעבר שסביב הקבר ונדחקו אל הקתוליקוס, אולם התפילה האורתודוכסי הגדול שממזרח לקבר.

שוטרים רבים נכחו במקום, נכונים לדכא התפרעויות או תגרות בין הפלגים. מראה השוטרים והמחסומים בתוך הכנסייה הנחשבת למקודשת

בקרוב אמות או אאבד את ירושלים

טקס האש הקדושה, שבו שמורה הבכורה לפי טריארך האורתודוכסי של ירושלים, גרם בעבר לעימותים קשים בין הפלגים השונים בנצרות. האורתודוכסים מספרים שבתקופה הצלבנית מנעו הקתולים פעמיים את כניסת הפטריארך שלהם למקום, אולם הנס לא אירע, והקתולים הסתלקו משם, מרבים לא רק בפני עמיתיהם האורתודוכסים אלא גם בפני בורא עולם. מאוחר יותר, בשנת 1579, שיחדו הארמנים את העות'מאנים והגיפו את דלתות הכניסה בטרם כניסת הפטריארך האורתודוכסי. מסופר כי הפטריארך ניצב לפני השערים המוגפים והתחנן להיכנס, ואז התבקע אחד העמודים התומכים בצדה השמאלי של הכניסה והאש בקעה ממנו וזינקה אל אלומת הנרות שהחזיק בידיו. מאז ועד היום נותר העמוד הזה מבוקע, והאורתודוכסים חולקים לו כבוד רב בעת כניסתם לכנסיית הקבר. מסופר כי התורכים שהיו עדים לנס הכירו בישו כבן האלוהים וכי המואזין של מסגד עומר הסמוך, שצפה במתרחש ממרומי הצריח, מיהר להתנצר. עוד מספרים האורתודוכסים כי לאחר שכבש צלאח אדין את ירושלים מידי הקתולים, בשנת 1187, הוא נכח בטקס האש הקדושה וביקש לכבות

האורתודוכסי אל מתחם הקבר, כורע על ברכיו ומתפלל. לפי האמונה, כעבור דקות ספורות בוקעת מתוך האבן שהיתה משכב גופתו של ישו אש כחלחלה. הפטריארכים מספרים בעדויותיהם כי בתחילה האש מכסה את משכב הקבורה כולו בדוק זוהר הנראה כערפל. בהדרגה האש מתרוממת עד שזוהרה מתעצם והיא הופכת לעמוד בוער איתן. מעמוד האור מזנקת להבה ומבעירה את הנרות שהפטריארך האורתודוכסי אוהז בידו. הלה מעביר את האש הקדושה לידי הפטריארך הארמני והפטריארך הקופטי, ושלושתם מעבירים את האש דרך פתחים עגולים בקירות, כל אחד אל קהל המאמינים הנרגשים מבני עדתו, הממתינים מחוץ למתחם הקבר.

בימי קדם היתה האש הקדושה נשמרת מכל משמר, ועולי הרגל העבירו אותה אל מדינות רחוקות. שם, לפי המסורת, היא היתה מרפאת חולים ומחוללת נסים. כדי להגן על האש מכל פגע היו מאחסנים אותה בכלים בעלי כיווי זכוכית. מנהג דומה פשט גם בקרב יהודי ירושלים, והם החלו להתקין את חנוכיותיהם בתוך אקווריומים שקופים שהגנו עליהן מפני הרוח ובד בבד אפשרו לצפות בלהבות.

הפטריארכים
מספרים
בעדויותיהם
כי בתחילה
האש מכסה את
משכב הקבורה
כולו בדוק זוהר
הנראה כערפל.
בהדרגה האש
מתרוממת עד
שזוהרה מתעצם
והיא הופכת
לעמוד בוער
איתן

הכיפה. יש עדויות רבות של עולי רגל שסיפרו כי זכו לראות את האש הכחלחלה יורדת משמים וחודרת אל מבנה הקבר. ישנם גם סיפורים על מאמינים שהנרות שאחזו בידיהם נדלקו מאליהם. רבים הפנו מבטם אל הפתחים העגולים הקטנים שמשני צדי מבוות הקבר, משם עתיד הפטריארך להעביר את האש לאחר שזו יורדת אליו משמים. ואכן, כעבור זמן קצר, הוארו דפנות הפתחים העגולים בנוגה כתום מרצד. נשימת הקהל נעתקה בעת שלפיד בווער הוצא דרך הפתחים העגולים החוצה אל עבר הקהל הרחב. הכל מיהרו להדליק את אגודות הנרות שבידיהם ולהעביר את האש הלאה. בתוך דקות ספורות הוצתו האבוקות כולן כגל מתפשט, והכנסייה האפלה הוארה באלפי אלומות אש.

פניהם של הנוכחים במעמד השׁ-תנו לבלי הכר. כמו הלהבות והכנסייה, גם פניהם הוארו וזרחו. כמה מהנוכחים העבירו את ידיהם ואת פניהם באש, שכן מאמינים כי בשלושים הדקות הראשונות לבערתה אין האש הקדושה שורפת ואינה גורמת לכוויות. המראות במקום מעידים אחרת. האש הועברה במהירות גם אל הממתינים הרבים שברחבה.

החוויה כולה דמתה לקתריזיס קולקטיבי, מעין אנחת רווחה כללית שבצדה אושר גדול. החוויות הקשות שנתקלו בהן הצליינים בדרכם למקום – הדוחק, הדחיפות, המחסומים – כל אלה כמו התפוגגו מהתודעה, ולהבה גדולה וצוהלת מילאה את הכנסייה. עתה איש לא דחף עוד, איש לא הגיב בכעס אם דרכו על רגלו בטעות. לפחות לזמן מה התיכה האש הבוערת את קשיי היום וליכדה את כולם, אפילו את השוטרים, שהיו בטוחים שרק נס הוא שהביא לכך שהאירוע עבר בלי תגרות המוניות ובלי ששרפה גדולה התלקחה במקום. ©

את האש שהפטריארך אחז בה. שלוש פעמים כיבה צלאח א־דין את האש ושלוש פעמים שבה האש ונ־דלקה. אז הבין המנהיג המוסלמי שלפניו נס אמיתי, ואמר: "בקרוב אמות או אאבד את ירושלים".

האבוקות מוצתות כגל הולך ומתפשט

שינוי קיצוני באווירה אירע עם כניסתן לכנסייה של חברות נערים צעירים שערכו מופעי ראוה. החג הוא ההזדמנות של כל ארגוני הנוער הנוצריים להפגין את יכולותיהם בצעדות מסוגננות, בשירים, בנגינה בחלילים ובתיפוף. הנערים הס־עירו את הרוחות בשירים בערבית, כש־אחדים מהם יושבים על כתפי חבריהם ומניפים ידיים קפוצות למרום. הנערים הניפו דגלים, טיפסו על מבנה הקבר וקראו קריאות רמות שהתפשטו בחלל הכנסייה. החבורות, שהשתייכו לפלגים האורתודוקסיים והארמניים, אף התקורטטו ביניהן, ואילולא הפרידו השוטרים

בין הנצים, יש להניח שהתגרה היתה מתפשטת הלאה. לקראת השעה שתיים בצהריים נכנסה אל חדר הקבר משלחת מטעם השלטון הישראלי, ובהם אנשי משטרה, כדי לוודא שאין בקבר שום מקור מוסתר של אש. מקורו של המנהג הזה בתקופה העות'מאנית. לדי־דם של הנוצרים, משלחות אלה מסמלות את הרומאים שעליהם מסופר כי הציבו משמר על קברו של ישו לבל יגנבו תלמידיו את גופתו.

זמן קצר לאחר שעזבה המשלחת הישראלית את המקום, צעדה אל עבר הקבר הפמליה המכובדת של הפטריארך האורתודוקסי. הפטריארך ומלווי נכנסו למבנה הקבר, שאליו האש הקדושה אמורה להיכנס לאחר שתרד מן השמים, והדלתות הוגפו אחריהם. הכנסייה עצמה הואפלה, דממה השתררה והמתח במקום הלך וגבר. האם תתלקח האש גם השנה? יעני הממתינים נישאו בדריכות מעלה, אל מרומי

← צלב מונף בידיה של נזירה גאורגית

יותם יעקבסון – מורה דרך בישראל ולאורך נתיבי הסחר הקדומים של אסיה, כותב, מצלם, מרצה ומלמד במסגרות שונות
yotam.jac@gmail.com

מיון נסך למטע בחו"ל?
אנחנו סבל לעזור לך

למטע המלבי של ערוץ המטענים המוביל בארץ
דוחש/ים/ת או שירותים מכלידיה וארגומטות
ובכלכלים/ת לחכירת והמטע המטע המטע

- עמלות המטע מניחה בתמי סמחה
- אחיה מוסמכות, ריגמח מוסמחת
- המטעה בתלי גליד נסך מריאלי

במטע: 0247404-05 חו"ל: hagit@sbc.co.il

SBC